

Titel

Memo stand van zaken aanpak laaggeletterdheid

Voorstel besluit

1. Instemmen met bijgevoegde memo betreffende de stand van zaken in de aanpak laaggeletterdheid in gemeente Barneveld. Deze memo ter kennisname aan de Raad aanbieden (via Rubriek B).

1. Inleiding

In 2017 is er in samenwerking met diverse organisaties een visie op de aanpak laaggeletterdheid opgesteld (collegebesluit 1041551). Daarop volgend is er in 2018 een plan van aanpak opgesteld waarin diverse acties zijn benoemd (collegebesluit 1069733). Deze memo beschrijft de huidige stand van zaken in de aanpak laaggeletterdheid in de gemeente Barneveld. De memo beschrijft de stand van zaken op het gebied van de diversie acties uit het plan van aanpak. Daarbij bestaat het Taalhuis nu één jaar (start in november 2018). De memo geeft een overzicht van de resultaten tot nu toe.

2. Beoogd effect

In de gemeente Barneveld is naar schatting één op de negen inwoners laaggeletterd. Dit betekent dat men moeite heeft met lezen of schrijven (of één van de andere basisvaardigheden). Dit komt overeen met het landelijk gemiddelde. Het beheersen van de Nederlandse taal is van groot belang om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving. Daarnaast kan laaggeletterdheid zorgen voor problemen binnen het gezin of op het werk. Ook kan dit een slechtere kennis over de gezondheid in de hand werken. Naast voldoende kennis van taal in woord en geschrift doet de hedendaagse samenleving in toenemende mate een beroep op digitale vaardigheden van inwoners. Het terugdringen van laaggeletterdheid richt zich daarom niet enkel op het vergroten van het taalniveau, maar omvat ook andere basisvaardigheden zoals bijvoorbeeld digitale vaardigheden.

3. Argumenten

1.1. Met deze memo wordt de Raad geïnformeerd over de stand van zaken.

Met bijgevoegde memo wordt de gemeenteraad geïnformeerd over de stand van zaken in de aanpak laaggeletterdheid. Deze memo volgt na een eerder toegestuurde visie op de aanpak laaggeletterdheid (2017) en een plan van aanpak laaggeletterdheid (2018).

4. Kanttekeningen

N.v.t.

5. Financiën

In de kadernota 2017 is een structurele beleidstoevoeging beschikbaar gesteld van €50.000,- per jaar voor de aanpak van laaggeletterdheid in de gemeente Barneveld. Daarnaast is voor de opstart van het Taalhuis incidenteel € 50.000,- extra beschikbaar gesteld. Daarnaast wordt ook een deel van activiteiten in het kader van volwasseneneducatie vanuit landelijke middelen bekostigd en ingekocht. Deze WEB-middelen (Wet Educatie en Beroepsonderwijs) worden via de centrumgemeente verdeeld over de gemeenten en worden ingezet voor zowel formeel als non-formeel onderwijs in gemeente Barneveld.

6. Uitvoering

Om laaggeletterden goed en effectief te bereiken is een gerichte communicatieaanpak nodig. Daarom wordt een deel van het (lokaal) beschikbaar gestelde budget specifiek ingezet voor communicatiemiddelen die zijn afgestemd op de doelgroep. Daarnaast heerst met name bij laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1) een taboe omtrent laaggeletterdheid. De komende jaren wordt dan ook vooral ingezet op een groter bereik van deze NT1 doelgroep.

7. Bijlagen

1. Memo stand van zaken aanpak laaggeletterdheid in gemeente Barneveld.
2. Menukaart Taalproducten LEA

Memo

Datum:
27 november 2019

Onderwerp: Stand van zaken aanpak laaggeletterdheid

Ter attentie van: Gemeenteraad

Afzender: College van burgemeester en wethouders

In 2017 is samen met samenwerkingspartners een visie op de aanpak van laaggeletterdheid opgesteld¹. In 2018 is hier een concreet plan van aanpak aan gekoppeld². In dit memo geven we u een overzicht van de stand van zaken van de aanpak van laaggeletterdheid tot op heden.

Laaggeletterdheid

In de gemeente Barneveld is naar schatting één op de negen inwoners laaggeletterd. Dit komt overeen met het landelijk gemiddelde. Het beheersen van de Nederlandse taal is van groot belang om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving. Daarnaast kan laaggeletterdheid zorgen voor problemen binnen het gezin of op het werk. Ook kan dit een slechtere kennis over de gezondheid in de hand werken. Naast voldoende kennis van taal in woord en geschrift doet de hedendaagse samenleving in toenemende mate een beroep op digitale vaardigheden van inwoners. Het terugdringen van laaggeletterdheid richt zich daarom niet enkel op het vergroten van het taalniveau, maar omvat ook andere basisvaardigheden als rekenen en digitale vaardigheden.

Aanpak van laaggeletterdheid

In de gemeente Barneveld zijn diverse samenwerkingspartners betrokken bij taalniveauverhoging en andere basisvaardigheden. Daarnaast zijn er verschillende organisaties die bij het signaleren van laaggeletterdheid een rol kunnen spelen. Daarom is in 2017 in samenwerking met ketenpartners een gezamenlijke visie op de aanpak van laaggeletterdheid opgesteld. Deze visie bestaat uit een aantal bouwstenen die door de samenwerkingspartners als voorwaarden worden gezien om laaggeletterdheid succesvol aan te kunnen pakken. Begin 2018 is een plan van aanpak van laaggeletterdheid met u gedeeld waarin deze visie vertaald is naar concrete actiepunten.

Bij de aanpak van laaggeletterdheid staan vijf bouwstenen centraal:

¹ Collegebesluit: 1041551

² Collegebesluit: 1069733

Samenwerking, Toegankelijkheid, Communicatie, Voorzieningen en Kennis. Op pagina 5 wordt een overzicht gegeven van de diverse bouwstenen en de hierbij genoemde actiepunten. In dit memo staan we stil bij de belangrijkste actiepunten en ontwikkelingen.

Werkgroepen

In 2018 zijn diverse werkgroepen gestart, die zich elk bezig houden met een eigen doelgroep binnen de aanpak van laaggeletterdheid. In het taalaanbieders-overleg wordt met taalsamenwerkingspartners verkend waar en hoe formeel en non-formeel aanbod elkaar kunnen aanvullen en versterken in het belang van de laaggeletterden. Met de werkgroep 0 -18 onderzoeken organisaties zoals CJG, JGZ en het onderwijs hoe leesbevordering onder kinderen en in het gezin kan worden gestimuleerd. De stuurgroep, die bestaat uit ketenpartners, ziet toe op de verdere borging van de aanpak van laaggeletterdheid.

Vanuit de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) is een werkgroep gestart waarin zowel voorschools onderwijs als basis- en voortgezet onderwijs zijn vertegenwoordigd. De werkgroep 0-18 en werkgroep LEA zijn recent samengevoegd omdat dezelfde partijen aan tafel zaten en om op deze manier de samenwerking nog meer te kunnen verbinden. De LEA-werkgroep heeft een 'Menukaart' ontwikkeld waarop diverse taalactiviteiten staan (zie bijlage 2). De LEA heeft de ambitie uitgesproken in het schooljaar 2018-2019 minstens twee activiteiten per school in te zetten. Aangezien ouderbetrokkenheid van groot belang is wordt getracht één activiteit in te zetten die zich richt op het netwerk rondom het kind. Het gebruik van deze 'menukaart' wordt eind 2019 geëvalueerd. De (voor)scholen hebben hiervoor in november 2019 een vragenlijst ontvangen. Hierbij worden de (voor)scholen gelijk uitgedaagd om te benoemen welke activiteiten er ingezet gaan worden in het schooljaar 2019/2020.

Menukaart taalproducten LEA

De werkgroep vanuit de LEA heeft een 'Menukaart' ontwikkeld waarop diverse taalactiviteiten staan. Op de bijbehorende 'onderlegger' wordt een verdere toelichting gegeven op de diverse taalproducten die op de menukaart staan weergegeven. Hierbij staat o.a. op welke doelgroep activiteiten betrekking hebben, op welke wijze ouders betrokken kunnen worden bij activiteiten en of een verdere tijds- of financiële investering nodig is. Ook worden ervaringen gedeeld van (voor)scholen die reeds bekend zijn met genoemde activiteiten.

Taalhuis

Het netwerk aan ketenpartners dat zich bezig houdt met de aanpak van laaggeletterdheid is vertegenwoordigd in het Taalhuis Barneveld. Het Taalhuis Barneveld is op 7 november 2018 geopend in de Bibliotheek Barneveld. Het is een herkenbare fysieke plek waar vraag en aanbod op het gebied van basisvaardigheden samen komen. Ontmoeting en werken aan persoonlijke ontwikkeling staan hier centraal. De taalhuiscoördinator en de taalhuisdocent vormen het gezicht van het Taalhuis. Twee keer per week wordt een spreekuur in het Taalhuis gehouden. Hier wordt samen met de doelgroep gekeken naar de individuele vraag en gezocht naar een passend aanbod. Sinds de opening hebben zich al meerdere vrijwilligers en potentiële deelnemers gemeld bij het Taalhuis.

Taalprofessional

Eén van de actiepunten in het plan van aanpak van de ketenpartners was het aanstellen van een taalprofessional/taaldocent. Sinds mei 2019 is er een taalprofessional (voor 8 uur per week) gestart in het Taalhuis. Deze professional handelt naast de taalhuiscoördinator en heeft kennis van didactiek, onderwijsleermiddelen en taalassessments. De taalprofessional adviseert over het te bepalen taalniveau (door middel van een intake) en het opstellen van leerroutes voor de deelnemers. Daarnaast ondersteunt en zij de vrijwilligers bij de non formele begeleiding aan zowel de doelgroep NT1 als NT2. Ook draagt zij zorg voor het aanbod in lesmateriaal en geeft zij de basiscursus aan de vrijwilligers. De taalprofessional werkt samen met de Taalhuiscoördinator om zo het Taalhuis verder neer te zetten in de gemeente Barneveld. Stichting Lezen & Schrijven geeft aan dat het aanstellen van een taalhuisdocent één van de bouwstenen is voor een volwaardig en kwalitatief Taalhuis.

NT1 en NT2

Binnen het taalonderwijs wordt gesproken over de doelgroepen 'NT1' en 'NT2'. Bij NT1 worden deelnemers bedoeld waarvan Nederlands de moedertaal is. NT2 doelt op deelnemers waarbij Nederlands als tweede taal wordt gezien.

Combineren formeel en non-formeel onderwijs

In september 2018 is de taalhuiscoördinator gestart. Deze coördinator heeft als spin in het web de taak verdere verbindingen te leggen met verschillende maatschappelijke organisaties. Daarnaast is de coördinator verantwoordelijk voor de werving en selectie van vrijwilligers voor het Taalhuis en verbindt zij vanuit de behoefte van de deelnemers formeel en non-formeel onderwijs. Er ontstaat een goede samenwerking tussen formeel en non-formeel onderwijs en onderzocht wordt of het aanbod afdoende is.

Formeel en non-formeel onderwijs

Formeel onderwijs wordt aangeboden door reguliere onderwijsinstellingen en afgesloten met een erkend diploma. Non-formeel onderwijs is een vorm van leren in een niet-schoolse setting. Bij non-formele educatie staan vooral vorming en ontwikkeling centraal en wordt vaak gewerkt met getrainde vrijwilligers onder aansturing van een professionele taalhuisdocent.

Communicatie

Om laaggeletterden goed en effectief te bereiken is een gerichte communicatieaanpak nodig. Daarom wordt een deel van het (lokaal) beschikbaar gestelde budget specifiek ingezet voor communicatiemiddelen die zijn afgestemd op de doelgroep. In de zomer van 2018 is een huisstijl ontwikkeld voor het Taalhuis en is de website www.taalhuisbarneveld.nl gelanceerd. Rijnbrink, de serviceorganisatie voor Bibliotheken in Gelderland en Overijssel, heeft in samenspraak met Bibliotheek Barneveld en de gemeente Barneveld een strategisch communicatieplan opgesteld. Dit communicatieplan dient als uitgangspunt voor een uitvoeringsagenda van communicatieactiviteiten.

Om de communicatie rondom de aanpak van laaggeletterdheid goed te borgen, heeft de communicatieadviseur van Bibliotheek Barneveld gemiddeld drie uur per week te besteden aan communicatiewerkzaamheden voor het Taalhuis en de aanpak van laaggeletterdheid. De taalhuiscoördinator is hier nauw bij betrokken. Eind 2019 wordt dit uren aantal geëvalueerd, om te kijken of dit voldoende is om de werkzaamheden uit te voeren. Deze uren kunnen worden bekostigd uit het reeds beschikbare budget voor communicatie binnen de aanpak laaggeletterdheid.

Het Taalhuis in cijfers

Sinds de start van het Taalhuis eind 2018 zijn er diverse aanvragen van mensen binnen gekomen voor ondersteuning bij het verhogen van het taalniveau en/of andere basisvaardigheden (hulpvragers). Daarnaast heeft ook een groot aantal vrijwilligers zich gemeld dat hierbij wil ondersteunen.

Hulpvragers

- In totaal hebben 68 hulpvragers zich gemeld(*). Hiervan zijn er vier hulpvragers geweest van wie Nederlands de moedertaal is (NT1).
- Een heel aantal mensen vindt zelf de weg naar het Taalhuis. Van de hulpvragers zijn 14 door ketenpartners in de aanpak laaggeletterdheid doorverwezen naar het Taalhuis.
- Van de 68 hulpvragers is een groot aantal inmiddels op intake geweest of zijn zelfs al gestart met een traject. Het kost veel tijd om de deelnemers te bereiken. Er wordt gebeld en een mail gestuurd voor een afspraak. Tevens is er, wanneer er verwezen wordt naar een andere taalaanbieder, altijd sprake van een warme overdracht. Deze is belangrijk om ervoor te zorgen dat de deelnemer daadwerkelijk gaat naar het geschikte aanbod. Soms haakt een deelnemer om onduidelijke redenen alsnog af.

Vrijwilligers

- In totaal hebben 30 vrijwilligers zich aangemeld bij het Taalhuis(*), hiervan hebben zich zes vrijwilligers nadien ook weer afgemeld om verschillende redenen. Acht vrijwilligers hebben de basistraining taalvrijwilliger van Stichting Lezen & Schrijven afgerond en zijn inmiddels gekoppeld aan een hulpvrager.
- In januari 2020 starten er weer tien vrijwilligers met een basistraining taalvrijwilliger. Daarna kunnen zij ook gekoppeld gaan worden aan de hulpvragers.

(*)Stand van zaken eind oktober 2019.

Intentieovereenkomst

Een goed netwerk van ketenpartners en een goede onderlinge samenwerking is essentieel om laaggeletterdheid goed aan te pakken. We werken met diverse taalsamenwerkingspartners om laaggeletterdheid goed aan te pakken. Met het tekenen van een intentieovereenkomst spreken de ketenpartners de intentie uit om samen te werken en een actieve bijdrage te leveren aan het aanpakken van laaggeletterdheid in Barneveld. De vijf bouwstenen zijn het uitgangspunt van de samenwerking. Daarnaast spreekt elke ketenpartner een persoonlijke ambitie uit

met betrekking tot één of meerdere bouwstenen. De intentieovereenkomst is in juli 2019 door de volgende ketenpartners ondertekend en aangevuld met een eigen persoonlijke ambitie:

- Bibliotheek Barneveld
- CJG Barneveld
- OBS de Lijster
- Quality Communication
- Stichting Lezen en Schrijven
- TopTaal
- VGGM - GGD
- Volksuniversiteit Barnevue
- Welzijn Barneveld
- Gemeente Barneveld

Nieuwe partners kunnen aansluiten, zodat het netwerk kan worden verstevigd.

Pilot Bibliotheekabonnement voor minima

Momenteel loopt er een pilot voor een gratis bibliotheekabonnement voor minima. Inwoners (vanaf 18 jaar) met een laag inkomen (tot 110% van de toepasselijke bijstandsnorm) kunnen hiervoor een aanvraag indienen. Als deze wordt toegekend, kunnen de inwoners een basis bibliotheekabonnement ophalen bij de Bibliotheek in de gemeente Barneveld. Dit abonnement is één jaar geldig. De aanvraagperiode voor een gratis bibliotheekabonnement loopt tot en met 31 december 2019. Vanaf 2020 wordt deze pilot geëvalueerd om te onderzoeken of een structurele regeling voor minima wenselijk is.

Ontwikkelingen

Een groot deel van de activiteiten in het kader van volwasseneneducatie wordt vanuit landelijke middelen bekostigd en ingekocht. Rijksoverheid geeft ieder jaar €60 miljoen aan gemeenten om laaggeletterdheid aan te pakken. Deze verstrekte WEB-middelen (Wet Educatie en Beroepsonderwijs) worden regionaal verdeeld via de centrumgemeente. De afgelopen jaren zijn deze middelen niet volledig besteed. In 2018 zijn deze middelen wel volledig benut voor gemeente Barneveld. Dit komt door een toenemende bekendheid van onder andere het Taalhuis, het beter bereiken van de doelgroep en een intensievere samenwerking binnen het taalnetwerk. Het hangt ook samen met de bredere aanpak van laaggeletterdheid in de gemeente Barneveld. Door een beter bereik van de doelgroep en de toenemende bekendheid is de verwachting dat enkel dit WEB-budget de komende jaren niet voldoende is om iedereen binnen de doelgroep een passend aanbod te doen.

Nieuwe wet inburgering per 2021

Een andere ontwikkeling betreft de inburgering van nieuwkomers. De inburgering wordt per 1 januari 2021 weer de verantwoordelijkheid van gemeenten en er moet een passend onderwijsaanbod voor inburgeraars zijn. We verwachten dat in het eerste kwartaal van 2020 meer duidelijk wordt welke middelen beschikbaar zijn en aan welke voorwaarden het inburgeringsaanbod moet voldoen. Het komende jaar onderzoeken we de mogelijkheden om het onderwijs voor laaggeletterden en de inburgering integraal in te kopen en aan te bieden.

Regierol naar gemeente in 2024

Eerder dit jaar is er een Kamerbrief 'Samen aan de slag' verschenen over de vervolgaanpak van laaggeletterdheid voor de jaren 2020-2024. De komende jaren wil Rijksoverheid, samen met alle betrokkenpartijen een merkbare slag maken richting een vaardiger Nederland. Hiervoor zijn drie doestellingen geformuleerd:

1. Méér mensen bereiken met een aanbod op maat, vooral binnen de groep mensen met Nederlands als moedertaal (NT1).
2. Weten wat werkt: investeren in kwaliteit.
3. Samen aan de slag onder regie van gemeenten.

Het is de bedoeling dat gemeenten in 2024 zelfstandig de regie voeren over de aanpak van basisvaardigheden. De gemeente is de centrale speler in een netwerk van samenwerkende partijen uit de domeinen onderwijs, werk, gezin, gezondheid en verwante terreinen. We willen de komende jaren ook (meer) aandacht hebben voor de aanpak van laaggeletterdheid op de werkvloer en onderzoeken op welke manier dit bij werkgevers (en werknemers) onder de aandacht gebracht kan worden. Komend jaar gaat onze aandacht uit naar het bereiken van (meer) mensen met Nederlands als moedertaal (NT1).

De gemeentelijke inzet op het voorkomen van achterstanden moet goed aansluiten op de beschikbare ondersteuning voor volwassenen. Als gemeente worden we verantwoordelijk voor het vergroten van het bereik, de monitoring van de resultaten en de kwaliteit van het aanbod. Het komende half jaar is de centrumgemeente/de WEB contactgemeente verantwoordelijk voor het opstellen van een regionaal programma om uitvoering te geven aan de bestuurlijke afspraken in de Aanpak Laaggeletterdheid 2020-2024. Dit regionaal programma wordt gezamenlijk met de andere gemeenten, dus ook met gemeente Barneveld opgesteld. We zullen u hier te zijner tijd - als er meer informatie bekend is - nog verder over informeren.

Financiën

Vanaf 2018 is er, via een structurele beleidstoevoeging, € 50.000,- beschikbaar gesteld voor de aanpak van laaggeletterdheid. Daarnaast is voor de opstart van het Taalhuis incidenteel € 50.000,- extra beschikbaar gesteld. In 2017 zijn deze bedragen opgenomen in de kadernota. Begin 2018 is het plan van aanpak opgeleverd waarin een duidelijke invulling wordt gegeven aan de aanpak van laaggeletterdheid.

Het Taalhuis is in november 2018 officieel geopend. Dit krijgt steeds verder vorm nu er ook een taalprofessional (de taalhuisdocent) is gestart. Een onderdeel van de huidige fase is het inzichtelijk krijgen welke stappen dienen te worden doorlopen om laaggeletterdheid daadwerkelijk succesvol aan te kunnen pakken en welke financiën hiermee gemoeid zijn. De jaarprognose 2019 van de uitgaven voor laaggeletterdheid past binnen het beschikbare budget. In 2020 worden de huidige activiteiten voortgezet. Een deel van de activiteiten wordt ook weer bekostigd vanuit de regionaal verstrekte WEB-middelen. De raming voor laaggeletterdheid in de begroting 2020 is gebaseerd op het uitgavenniveau van 2019. Het is de verwachting dat de inzet van de huidige diverse activiteiten passen binnen de totale begroting van zowel het lokale budget als de regionale WEB-middelen.

Bijlage. Overzicht bouwstenen en bijbehorende actiepunten

Samenwerking – “Samen staan we sterker.”

- Aanstellen taalhuiscoördinator
- Aanstellen taalprofessional
- Taalaanbieders-overleg
- Werkgroep 0 – 18
- Bondgenootschap
- Instellen stuurgroep met ketenpartners

Toegankelijkheid – “Iedereen kan meedoen.”

- Inrichten fysieke plek (Taalhuis)
- Passende benaming
- Drempels wegnemen

Communicatie – “Kijk eens door een andere bril.”

- Opzetten campagne
- Inzetten taalambassadeurs
- Zelf helder communiceren

Voorzieningen – “Een palet aan smaken.”

- Inspelen op lokale ontmoetingsplekken
- Combineren formeel en non-formeel onderwijs
- Aansluiten op praktische vragen
- Aanbod creëren bij partners

Kennis – “Twee weten meer dan één.”

- Vaardigheid trainen
- Borgen aanpak laaggeletterdheid
- Aansluiten bij bestaand kennisaanbod

Menukaart taalproducten LEA

VoorleesExpress

Getrainde vrijwillige voorlezer komt 20 weken 1 keer per week 1 uur thuis op bezoek en werkt samen met ouders aan taalontwikkeling kind.

Kinderzwerfboeken

Kinderboeken laten zwerven zodat deze door zoveel mogelijk kinderen gelezen kunnen worden. Scholen kunnen een 'Zwerboekstation' openen op school plaatsen als ruilplek en deelnemen aan de nationale Kinderzwerfboekdag.

Audioboeken

Workshops

De Bibliotheek op School

Collectie boeken op school, leesmediacoaches. Ondersteuning vanuit Bibliotheek Barneveld.

Werkgroep leesbevordering

Werkgroep van docenten organiseert activiteiten om de leesvaardigheid te bevorderen.

Tutorlezen

2018-2019

BoekStart

Stimuleert lezen met baby's en peuters bij peuterspeelzaal en kinderopvangorganisaties.

Training herkennen en doorverwijzen

Door een training 'herkennen en doorverwijzen' kunnen docenten laagtaalkvrije gezinnen herkennen en hierover het gesprek aangaan.

Toneellezen

(Digitale) prentenboeken

Logo 3000

Themaplatten met 3.000 woorden om woordenschat te versterken

Taalcoach

Medewerkers met extra aandacht voor taalontwikkeling, hierbij horende activiteiten en extra begeleiding.

Activiteiten op school

Voorlezen op school

Taalambassadeurs

Legenda menukaart taalproducten

Kleur lettertype en omlijning

Verwijst naar de categorie waaronder de activiteiten vallen. Deze corresponderen met de kleuren in de onderlegger, waarin de activiteit verder wordt toegelicht.

Groene achtergrond

Verwijst naar een activiteit die eenvoudig / op korte termijn in te zetten is.

Oranje achtergrond

Verwijst naar een activiteit die na een aantal stappen / verdere voorbereiding in te zetten is.

Staat voor een aanvullende tijdsinvestering.

Staat voor een aanvullende financiële investering.